

МАТИЧНА КЊИГА БИЉНЕ ПРОИЗВОДЊЕ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ОРГАНСКУ ПРОИЗВОДЊУ¹

В. Филиповић², В. Угреновић², С. Радивојевић³

Резиме

Неопходност књиговођствене евиденције у постојећим системима производње, намеће потребу адекватне обуке и примене примарних произвођача, како би се у производњи хране избегла свака нежељена појава. Чести примери, непоштовања прописаних норми, доводе у ситуацију да учесници у ланцу, зарад немара и непостојања адекватне документације, сnose последице, оваквог односа. Стога, увођењем Матичне књиге биљне производње, стичу се услови за већим степеном контроле и надзора свих операција и мера које се обављају током производног процеса у ратарској и повртарској, али и другим врстама биљне производње. Њена првенствена намена је за потребе евиденције у органској њивској производњи, као контролисане и сертификоване производњи, али и за све остале биљне производње. У књизи је обухваћено више података који су значајни за саму производњу (година, биљне врсте, површине, и тд.) Тиме Матична књига биљне производње омогућава једноставан унос и анализу добијених података, што у дужем временском интервалу представља значајну грађу за планирање нових типова и врсти производњи.

Кључне речи: *матична књига биљне производње, контрола, надзор, сертификат, органска производња.*

- ¹ Рад представља део резултата истраживања у оквиру Пројекта Интегралних и интердисциплинарних истраживања бр. 46006 "Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру Дунавског региона", финансираног од стране Министарства просвете и науке Републике Србије.
- ² Др Владимир Филиповић, истраживач сарадник, е-маил: vladimirfilipovic@gmail.com;
Владан Угреновић, истраживач сарадник, е-маил: vladan.ugrenovic@gmail.com;
ПДС Институт "Тамиш", Новосељански пут 33, 26000 Панчево, Србија.
- ³ Др Стеван Радивојевић, виши научни сарадник, е-маил: stevanradiojevic@sbb.rs;
Институт за прехранбене технологије, Бул. цара Лазара 1, 21000 Нови Сад, Србија.

Увод

Савремена пољопривредна производња захтева систем контролисане производње. Овакав приступ подразумева континуирану контролу и праћење свих тачака у производном процесу (5). Један од корака ка том циљу је вођење евиденције током производног процеса. Вођењем књига пољопривредних газдинстава обезбеђује се увид у све елементе пољопривредне производње на производној јединици (газдинство, фарма, прерађивачки погони,...).

Када је у питању органска биљна производња, као једна од контролисаних и сертификованих еколошких система производње хране, у ЕУ се спроводи обавезна евиденција о производњи биљака чији су подаци у сваком тренутку доступни надзорним органима и/или осталим телима (4). Ова евиденција, између осталих обухвата неке од следећих информација:

- (а) у погледу употребе ђубрива, датум примене, врста и количина ђубрива за дотичне парцеле;
- (б) у погледу употребе производа за заштиту биља, разлог и датум третмана, врста производа, начин третирања;
- (ц) у погледу куповине пољопривредних сировина, датум, врста и количина купљеног производа;
- (д) у погледу жетве, датум, врста и количина органске производње или производње усева из периода конверзије.

Домаћа регулатива (8) која се односи на органску производњу такође дефинише вођење евиденције свих делова производње. У поступку контроле од стране овлашћене контролне организације провера документације је обавезна, а документација мора бити у сваком тренутку доступна. Контрола се односи на проверу евиденције о делатности којом се произвођач бави, као и проверу финансијске документације. Из тог разлога неопходно је увести форму евиденције која је у складу са потребама целокупне производње.

Закон о органској производњи (8) налаже да се евиденција за органску производњу води одвојено од евиденције у конвенционалној производњи.

Из тог разлога неопходно је увести Матичну књигу биљне производње, која ће на адекватан начин помоћи приликом евиденције свих података који су настали као резултат одвијања производног циклуса.

Значај овог рада је да укаже на важност увођења постојеће Матичне књиге биљне производње, да појединачно појасни начин попуњавања и сам значај ове публикације, а у циљу производње хране познатог порекла. Циљ рада је представљање и детаљни опис дела Матичне књиге који се односи на органску биљну производњу.

Матична књига биљне производње

Као резултат подпројекта *“Заснивање демо поља као подстицај развоју органске производње”* публикована је Матична књига биљне производње. Идеја аутора је

била да произвођачима на једноставан и прихватљив начин учине доступном Матичну књигу биљне производње. У многобројним контактима са органским произвођачима дошло се до сазнања да се органска производња на највећем броју газдинстава одвија паралелно са конвенционалном производњом (7). Закон о органској производњи (8), као и подзаконска акта, претходна (1, 2) и постојећа (3) налажу да се евиденција за органску производњу води одвојено од евиденције у конвенционалној производњи. Из тог разлога Матична књига биљне производње подељена је на две целине: прву (зелена боја), која се односи на Матичну књигу органске биљне производње и другу (браон боја), која се односи на Матичну књигу конвенционалне биљне производње. Други део истовремено задовољава потребе вођења евиденције и у интегралној биљној производњи.

Ова публикација тврдог повеза са сито штампом на корицама, димензија 320 x 450 мм, чини погодан формат потребама биљне производње. Како би задовољила потребе начела канцеларијског пословања (6) Матична књига биљне производње укупно садржи 100 нумерисаних страница. Штампа је обављена на тврдом папиру. Првих осам страница Матичне књиге биљне производње је нумерисано. На њима се налази пун назив публикације: "Матична књига биљне производње". Потом следе подаци о издавачу, штампарији, ЦИП – каталогизација публикације. Након чега је корисницима представљен Предговор. Затим је будућем кориснику омогућено да унесе податке о произвођачу (име и презиме, адреса и место, ЈМБГ). Први посебни део о Матичној књизи органске биљне производње, обухвата 50 нумерисаних страница са свим елементима потребним за правилно вођење органске биљне производње. Између првог и другог посебног дела је раздео (подела је извршена тврдом картонском страницом). Потом следи други посебни део о Матичној књизи биљне конвенционалне производње са такође 50 нумерисаних страница са свим елементима потребним за правилно вођење конвенционалне биљне производње.

У складу са темом предвиђеном за реализацију у оквиру пројекта интегралних и интердисциплинарних истраживања бр. 46006 "Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру Дунавског региона" и задатком "Органска производња жита, индустријског и зачинског биља у циљу стварања робних марки кроз модел вертикалног удруживања", вршена су теренска истраживања, где је као једна од активности уврштена и припрема произвођача за књиговођствену евиденцију. Едукација произвођача, била је усмерена на упознавање и обуку вођења књиге биљне производње, т.ј. свих технолошких фаза производног циклуса. Као документ неопходан за правилно вођење пре свега органске производње, уведена је Матична књига биљне производње. Постојећа Матична књига биљне производње (7) која ће у наредном периоду бити допуњена Приручником о коришћењу Матичне књиге биљне производње, може бити веома употребљива за произвођаче који би се укључили у еколошке системе биљне производње.

Матична књига органске биљне производње

На левој (првој нумерисаној) страни, у горњем левом углу ван табеле, уписују се подаци о парцели – потезу, катастарској општини (КО) и катастарском броју (КБ). Испод наведених података налази се табела коју чини 27 редова и 22 колоне.

Први и други ред представљају заглавља колоне, док је седми, дванаести, седамнаести, двадесет други и двадесет седми ред за намењен за упис врсте изолационог појаса.

У првој колони се уноси година производње (пример: 2012, 2011/2012). Друга колоне је намењена упису назива биљне врсте која се гаји (пример: уљани лан, пшеница крупник, парадајз).

У трећој колони се уписује површина у хектарима под гајеном биљном врстом (пример: 0,54 ха, 3,35 ха, 0,15 ха).

Четврта колоне представља информације о ђубрењу и подељена је на пет подколоне. У првој подколони уписује се врста примењеног ђубрива (пример: Гуанито 6:15:3, компост), у другој се уноси примењена количина (пример: 500 кг ха⁻¹, 32 т ха⁻¹), у трећој је приказана површина у хектарима на којој је примењено ђубриво (пример: 0,54 ха, 0,00 ха, 0,15 ха), у четвртој подколони се уноси датум примене (пример: 26.03.2012., 12.10.2011.), у петој се уписује укупна количина примењених ђубрива (пример: Гуанито 270 кг ха⁻¹, компост 4,8 т ха⁻¹).

Пета колоне је намењена за податке о основној обради и подељена на четири подколоне: прву – врста оруђа (пример: подривач), другу – дубина обраде (пример: 50 цм), трећу – површина у хектарима на којој је примењена обрада (пример: 4,04 ха), четврту – датум обраде (пример: 23.10.2011.).

У шестој колони се уносе подаци у вези предсетвене припреме, ова колоне је подељена на три подколоне. Прва подколоне приказује врсту оруђа коришћену у предсетвеној припреми земљишта (пример: култиватор). У другој се уписује површина у хектарима на којој је примењена ова агротехничка мера (пример: 4,04 ха). Трећа подколоне представља датум припреме земљишта (пример: 24.03.2011.).

Седма колоне је намењена сетви (у појединим производњама и садњи) и подељена је на седам подколоне. У првој подколони се уписују подаци о сорти (у појединим производњама и садном материјалу), (пример: Љупко, Нирвана, Новосадски јабучар, одомаћена "стара" сорта). У другој подколони се уписује површина у хектарима под гајеном сортом (пример: 0,54 ха, 3,35 ха, 0,10 ха, 0,05 ха). Трећа подколоне приказује сетвену норму (40 кг ха⁻¹, 250 кг ха⁻¹, 1,6 кг ха⁻¹). У четвртој подколони се уписује датум сетве (у појединим производњама – садње), (пример: 04.04.2012., 22.10.2011., 17.04.2012.). У петој подколони се уписује дубина сетве (у појединим производњама – садње), (пример: 2,2 цм, 4,0 цм, 2,7 цм). У шестој подколони се евидентира датум ницања (пример: 14.04.2012., 02.11.2011., 25.04.2012.). Седма подколоне садржи склоп односно број биљака по хектару (пример: 500.000, 550.000, 35.000).

На десној (другој нумерисаној) страни, у горњем десном углу ван табеле, уписују се

подаци о агрохемијској анализи земљишта. У овом делу наводе се година, pH (КЦл), (пример: 7,13), CaCO_3 (%), (пример: 6,5), хумус (%), (пример: 3,4), P_2O_5 (мг/100г), (пример: 18,8), K_2O (мг/100г), (пример: 23,4). Испод података о агрохемијској анализи, налази се наставак табеле коју чини 27 редова и 19 колона.

У укупно осмој колони која носи назив "мере неге" налази се четири потколоне. У првој потколони уписују се подаци у вези наводњавања, где се уписују подаци количини утрошене воде (mm/m^2), наводњавана површина и датум наводњавања (пример: 30 mm/m^2 , 0,15 ха, 29.04.2012.). Друга потколоне је намењена упису механичких мера неге, у овом делу се евидентирају операције, третирана површина и датум примена мера (пример: међуредно култивирање, 0,69 ха, 02.05.2012.). У трећој потколони се уписују биолошке мере неге, односно врста неге, површина на којој је мера примењена и датум (пример: заснивање еко-коридора, 0,15 ха, 25.04.2012.). Четврта потколоне приказује коришћена средства за јачање и лечење биља. У овој потколони се уписују примењено средство, третирана површина, утрошена количина (кг, л ха^{-1}), датум третирања и укупну количину употребљеног средства (пример: Ф-стоп, 0,15 ха, 1,0 л ха^{-1} , 20.05.2012., 0,15 л ха^{-1}).

У деветој колони уписују се подаци у вези жетве/бербе/косидбе/вађења, која је подељена на четири подколоне. У првој потколони уписује се датум извођења ових мера, у другој потколони уноси се површина и трећа и четврта потколоне резервисане су за принос по јединици мере и укупан принос (пример: 20.08.2012., 0,54 ха, 950 кг ха^{-1} , 0,51 кг ха^{-1}).

У десетој (крајњој) колони уписује се Напомена о запажањима карактеристичним за производну годину (Пример: атипичност производне године – доминантни корови, штеточине, болести, специфични агроколошки услови, такође се могу унети подаци о сертификационој кући, статусу производње и осталом).

На наредних педесет страна приказани су горе наведени подаци, после чега долази део о конвенционалној производњи, кога ћемо у наредном тексту само информативно представити.

Матична књига конвенционалне биљне производње

Матична књига конвенционалне биљне производње, такође се налази на других педесет страница. Садржи податке неопходне за правилно вођење ове врсте производње. Разлике између Матичне књиге органске и Матичне књиге конвенционалне биљне производње, су у највећој мери садржане у делу који се односи на обраду, ђубрење, одабир сортимената и на мере неге. Пре свега, уводи се термин хемијских мера и уместо примењеног средства уписује се назив препарата и активна материја употребљеног средства за заштиту биља.

Препорука произвођачима и осталим корисницима је да спроведене активности и остварене резултате у Матичну књигу конвенционалне биљне производње, као и Матичну књигу органске биљне производње евидентирају одмах након завршетка одређене активности, како би се омогућило прецизније и потпуније праћење производног процеса.

Закључак

Матична књига биљне производње пре свега је намењена органским произвођачима, како професионалцима тако и хобистима, а може користити контролорима, истраживачима и свим осталим заинтересованима.

У органској производњи, у прелазном периоду (ткз. "периоду конверзије") започиње се са вођењем књиге поља, где се уносе подаци у вези одређене врсте производње (подаци о произвођачу, парцели, врсти производње, агротехничким мерама и различитим врстама напомена). Детаљан упис и опис наведених података омогућује да се већ следеће године избегну пропусти, али и усев/засад прати по критичним тачкама производње (нпр. сорта, расад, обрада земљишта, ђубрење, временски услови, појава болести, штеточина и корова и ефекат биолошке заштите и сл.), чиме се омогућује јасније сагледавање остварене производње по парцелама.

Увођењем, коришћењем и континуираним ширењем постојеће Матичне књиге биљне производње произвођачима се на једноставан и прихватљив приказује њен значај, врши обрада и анализа података добијених у дужем временском интервалу. У циљу лакше и брже примене Матичне књиге биљне производње планирана је штампа Приручника о коришћењу Матичне књиге биљне производње и даља едукација произвођача.

Литература

1. *** (2002): Правилник о методама органске биљне производње и о сакупљању шумских плодова лековитог биља као производа органске производње. Службени лист СР Југославије, бр. 51/2002.
2. *** (2009): Правилник о методама органске биљне производње и о сакупљању дивљих биљних и животињских врста из природних станишта методом органске производње. „Сл. гласник РС”, бр. 47/2009.
3. *** (2011): Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње. „Сл. гласник РС”, бр. 48/2011.
4. *** (2007): Цоунцил Регулацион (ЕЦ) Но. 834/2007 оф 28 Јуне 2007 он органиц продуцтион анд лабеллинг оф органиц продуцтс.
5. Филиповић, В., Радивојевић, С., Јевђовић, Р., Субић, Ј., Угреновић, В., (2011): Вођење евиденције у примарној биљној производњи. ХВИ Међународно научно – стручно савјетовање агронома Републике Српске "Природни ресурси у функцији развоја пољопривреде и руралног подручја", Требиње, Република Српска, 22. – 25. март 2011, Зборник сажетака, стр. 211.

6. Китаревић, И. (2008): Канцеларијско пословање, Службени гласник, Београд.
7. Угреновић, В., Филиповић, В. (2011): Матична књига биљне производње. Институт "Тамиш", Истраживачко развојни центар, Панчево. стр. 100.
8. Закон о органској производњи ("Сл. гласник РС", бр. 30/2010).

FIELD BOOK OF PLANT PRODUCTION WITH SPECIAL REFERENCE TO ORGANIC PRODUCTION

V. Filipovic², V. Ugrenovic², S. Radivojevic³

Summary

The necessity of maintaining records in existing production systems, imposes the need for adequate training and application by primary producers, in order to avoid any unwanted events in food production. Many cases of breaking of the prescribed norms result in a situation where participants in the chain, due to negligence and lack of adequate documentation, bear the consequences of such behaviour. Therefore, the establishing of the Field book of plant production would create the conditions for a higher degree of control and supervision over all operations performed and measures taken during the production process, both in field crop and vegetable production, and other kinds of plant production. Its primary purpose is for the needs of keeping records in organic field production, but also in all other types of plant production. The Field book includes numerous data relevant for the production itself (year, plant species, areas, etc.). In this way, the Field book of plant production enables easy entry and analysis of obtained data, which in the long term represents a significant material for planning new types and kinds of production.

Key words: *Field book of plant production, control, supervision, certificate, organic production.*